

AKTUALNI TRENUTAK U ODNOSIMA DOMOVINSKE I ISELJENE HRVATSKE

Tomislav ĐURASOVIĆ

Globalizacija

Hrvatski — vražji — trokut je moj opisni izraz za časovito nesnalaženje Republike Hrvatske u odnosima spram svjetskom globalizacijskom procesu, Europskoj zajednici te posebice spram Hrvatima u izvandomovinstvu.

Kad sam u svibnju prošle godine na Europskom sumitu u njemačkom Passauu jednom hrvatskom visokom dužnosniku govorio o tome kako proračunski deficit Grčke spašava Njemačka garancijom njemačkih poreznih obveznika, a za račun velikih njemačkih korporacija, nadodao sam kako ćemo u skoroj budućnosti imati dužnički slučaj Irske, koju će opet spašavati Velika Britanija...

»Ali«, prekinuo me moj sugovornik, »Vama je promaknulo, ili je to bio lapsus, no Velika Britanija uopće nije članica eurozone.«

»To je točno«, rekao sam mu, »samo Britanci, koji uostalom cijene Irce vjerojatno toliko koliko i nas Hrvate, sigurno neće spašavati Irsku kao državu, nego prije svega tamo uloženi kapital britanskih investitora i banaka.«

Velike i bogate tvrtke zavladaše su danas ne samo našim malim europskim kontinentom nego i većim dijelom svijeta. Mnoge od njih veće su i bogatije od zemalja u kojima posluju.

Američki internetski div American Online kupio je prije nekoliko godina drugoga moćnika, Time Warner, za 162 milijarde dolara. Ili: njemački mediji objavili su prije desetak godina da četiri člana uprave Deutsche Bank imaju veća godišnja primanja nego svih 615 zastupnika u njemačkom parlamentu zajedno!

Prije nekoliko godina Svjetska komisija za socijalnu dimenziju globalizacije pri UN-u u Ženevi predstavila je svoje izvješće s urgentnom porukom: »Da bi se izbjeglo i naboj i rizik za programirane konflikte — čovječanstvo mora stubokom promijeniti proces globalizacije.«

U toj zanimljivoj studiji dalje čitamo kako globalizacija, ovakva kakva se prakticira i nameće, donosi već duboko ukorijenjene, etički neprihvatljive i politički neodržive razlike: »Raste zabrinutost zbog pravca kojim globalizacija trenutačno ide. Njezine su prednosti za mnoge predaleko, a rizici su previše stvar-

ni. Korupcija je široko rasprostranjena. Otvorenim društvima prijete terorizam, a budućnost otvorenih gospodarstava sve je više upitna. Globalno je upravljanje u krizi. Mi smo na kritičnoj točki i žurno trebamo promisliti naše trenutačne politike i institucije.»

Kad govorimo o procesu globalizacije moramo lučiti tri simptomatična, ali različita pojma:

- globalizacija je političko-ekonomski pojam za galopirajući proces svjetske podjele rada;
- globalizam je ideologija neoliberalizma, tj. ideologija vladavine svjetskim tržištem;
- globalitet podrazumijeva da svi već duže živimo u tzv. svjetskom društvu.

Jedno je sigurno: nijedan ljudski izum nije izmijenio ovaj planet toliko koliko tzv. digitalizacija odnosno kompjutorizacija. Istina je i to da je neizmjeran i vrlo pozitivan obol tog tehnološkog procesa, posebice u medicini, astronautici i našoj svakodnevnici, u kojoj nas oslobađa teških fizičkih i monotoni poslova. Ali je isto tako istina da bi te korisne značajke bile daleko veće i pozitivno oplemenjene u svim životnim sferama da čovjek, prije nego padne pod potpun utjecaj i ovisnost o *high tech*, uznastoji na vrijeme uspostaviti kontrolni instrumentarij i optimalno prilagoditi razvoj tehnologije općem razvoju društva. Pojam »globalizirati« moglo bi se prevesti s »po cijeloj Zemlji proširiti«. I tako, od trenutka otkada imamo internet, mobitel, otkada svako malo imamo zrakoplovne letove, otkada ljudi posvuda gotovo bez poteškoća kontaktiraju jedni s drugima — od nekada beskrajnog svijeta napravismo globalno selo. Digitalizacija života, odnosno njegov transfer i reduciranje na osobne podatke, sve brže povezivanje zemljopisnih udaljenosti te minimalizacija vremena kao ekonomskog čimbenika ostavljaju za sobom duboke promjene u svijesti *Homo economicusa*. Globalizacija kao pojam postala je sinonim za društvene promjene posljednjih četvrt stoljeća kao što su: nova informacijska i komunikacijska tehnologija, brži promet i smanjeni troškovi, uvjetovani »vremenskim i prostornim kompresijama«, te intenziviranje i bolja kakvoća prekograničnih ekonomskih procesa te erozija nacionalno-državnih suvereniteta i stoga posve nova konfiguracija prostornih i socijalnih odnosa. No, pojam globalizacije danas se često pogrešno poistovjećuje s internacionalizacijom. Pogrešno, jer je za internacionalizaciju tipično da se proces izmjene zbiva unutar granica homogenih regija. Spomenut ću Njemačku, koja 70 posto trgovine ima sa zapadnim industrijskim zemljama i to većinom u Europi.

Kad je u pitanju »očinstvo« globalizacije, to se i bez DNA-testa daje lako uglaviti. To su naime Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond i Svjetska tr-

govinska organizacija. Globalizacija se monokauzalno ekonomistički podređuje i tako joj se sve više, gotovo isključivo, nameće ekonomska dimenzija, a ostale inačice poput ekološke, kulturološke i/ili političke, ako se uopće tematiziraju, potpuno su podređene ekonomskoj.

I Europska unija, koja se silno trudi pokazati svijetu svoju kompaktnost i zajedništvo, spotiče se o različitosti kad je u pitanju poimanje globalizacije. Naime, kad danas glasno izgovorite riječ globalizacija u Njemačkoj i/ili Francuskoj, ljudi se drže poput hipnotiziranog kunića pred zmijom koja se zove svjetsko tržište. U Velikoj Britaniji međutim, poslije cijelog jednog desetljeća temeljitih i bogatih društveno-znanstvenih diskusija o globalizaciji, podrazumijeva se da je riječ o političkom i trgovinskom razmišljanju. Ondje je riječ globalizacija do prije nekoliko godina budila nostalgiju za nekadašnjim »svjetskim kolonijalnim carstvom«, no i njihova mladež danas sve češće govori o *unsplendid process*.

Sve to pratim s velikim zanimanjem, posebice otkada naši u Hrvatskoj plivaju u tim vodama, i svako malo me iznenade i začude kurioziteti na tu temu. Uistinu, nema čega nema, a toga čega navodno ima — ustvari uopće nema! S tim u svezi, tipično je također i to da onaj tko može utjecati na proces globalizacije o njemu govori pozitivno i entuzijastično, a u onih koji se osjećaju bespomoćno prevladavaju pesimizam i strah. Ja i ovom prigodom oštricu kritike usmjeravam u »vječito jučerašnje« ili neke današnje neoliberalne, kojima je još uvijek ekonomska odrednica: svjetsko tržište i internacionalizam. Ti i takvi neoliberali još uvijek sanjaju o nekakvom svjetskom društvu, ali kad počne gorjeti pod nogama, kao u primjeru nacionalno svjesnih naroda, oni nas umiruju i kažu da se nacionalna država ne gubi u procesu globalizacije, nego se jednostavno transformira. Ali zar upravo takvo ispovijedanje globalizacije nije dolijevanje ulja na vatru?

Drugi pak stavljaju znak jednakosti između globalizacije i amerikanizacije, odnosno između globalizacije i imperijalizma. Treći vade iz naftalina svoje odore klasne borbe, a pojam globalizacije prevode s »ipak smo bili u pravu«. Za njih je to neka vrst uskrsnuća marksističkih postulata. A pritom je sigurno posrijedi utopistička, nostalgična zasljepljenost. Četvrti su po mojem sudu najtrezveniji, pa svjesni svojih skromnih mogućnosti, naime da ista mogu radikalno promijeniti, traže emancipaciju ostalih inačica, tj. drugih dimenzija globalizacije. Upravo se te »zdrave snage« vraćaju sve više pravnim i demokratskim vrijednostima i regulativama, za razliku od grubih ultraliberala, koji traže totalnu ili što veću deregularizaciju, dakle ukidanje pravila, čak i pravila sigurnosti prometa, prehrane i slično da bi se što agresivnije krenulo u konkurenciju, gdje će najmoćniji, najbogatiji i najproduktivniji zgaziti ostale. Otvoreno se proziva i poziva Svjetsku banku, MMF i WTO na brze i temeljite promjene na svim nivoima glo-

balizacije, posebice kod odredaba protoka svjetske trgovine i investicija te na borbu protiv nezaposlenosti.

I na kraju, upozoravajući, donosim apel predsjednika komisije ILO-a, Međunarodne organizacije rada: »Svijet stoji na raskrižju, i moramo ili tražiti put k pravičnijoj globalizaciji, ili ćemo srljati dalje u opasnost da završimo u spirali potpune nesigurnosti, političkih turbulencija te socijalnih nemira i ratova.«

Europska unija

Bez obzira na sve različitosti među današnjim liderima globalizacijskog procesa, u jednom se svi slažu, naime da je Europska unija *sui generis* ili jedinstven slučaj integracije nacionalnih država, ali i specifičan model globalizacijskog procesa. Osobno sa zadovoljstvom ističem primjetne pomake i nastojanja Europske zajednice, posebice u zadnje vrijeme, za uspostavu modela uređene i civilizirane globalizacije i nastojanja da zaštiti socijalnu i ekološku dimenziju.

Nu, prije nego li priupitate odakle si uzimam pravo i slobodu za ovu prilično kritičku prosudbu i analizu, odgovaram: Hrvat sam rođen u Donjoj Hercegovini, odrastao u Dubrovniku, oženjen Dankinjom i otac dvoje djece rođene u Njemačkoj, odnosno: kao izvandomovinski Hrvat provedoh četrdeset godina studija, rada i života u više zemalja članica EU-a. K tomu: Nisam zarobljenik nijedne ideologije, a niti dijelim ljude na eurofobe i eurofile!

Znano nam je da EU danas ima 27 članica, ali u monetarnoj eurozoni samo je njih 17. Simptomatično je da uz sedam novih država članica tri starije članice, Velika Britanija, Danska i Švedska, razložno odbijaju ući u eurozonu. Kad je riječ o EU-u, istaknimo: sve je počelo s povijesno-tragičnim europskim događanjima iz kojih je Njemačka izašla 1945. godine osiromašena, razorena i razdijeljena. Uz obilat materijalnu pomoć svjetske velesile SAD-a i uz kasniju sigurnost NATO-a, preko EEZ-a i kasnije EZ-a te svečanim obećanjem: Nikad više rata u Europi i zaklinjanjem na dobrosusjedske odnose, rehabilitirana je i u novu Europsku uniju instalirana vrlo marljiva i najsolventnija članica, SR Njemačka. Tek početkom 80-ih svjesno se protežiraju društvene, a posebice ekonomske integracije, koje su poslije postale instrumentarij i kriterij političkog ujedinjavanja za nove članice. Ugovori su se adaptirali i jačala moć ustanova i institucija, često, vrlo često, nauštrb procesa demokracije. Tako da je EZ do kraja 80-ih godina parcijalno demokratski vođena organizacija s visokopolitičkim zahtjevom i zrcali u prvom redu gospodarsku, agrarnu i socijalno-političku realnost. Poslije 1989. nadalje, kada su san i iluzija postali stvarnost i istina, EU se »preorijentirala« i postala utočište novih, tranzicijskih država i njihov ekonomsko-društveni stabilizator i širom im je otvorila vrata — i prebrzo i preširoko. Današnja

Europska unija, koja si, gdje to može i gdje ne može, imperativno nameće zajedničke nazivnike i previše je različita da bi mogla i sanjati, a kamoli ostvariti neki europski identitet i osjećaj. Taj preuranjeni, ubrzani i nekontrolirani proces proširenja »razvodnio« je i ciljeve i karakter Unije, pa je samo pitanje dana kada će nas povijesna zbilja poučiti da je apsurd umjetno održavati na okupu ono što ne pripada zajedno.

Poslije tumaranja po bespućima Maastrichta, Amsterdama, Nice i Lisabona — danas je EU preokupiran reprogramiranjem dugova visoko zaduženih članica eurozone, budućnošću eura kao zajedničke valute i u posljednje vrijeme neuvjerljivim tumačenjem i ignoriranjem Schengenskog sporazuma (primjer Danske, Italije i Francuske).

Visoka nezaposlenost u više zemalja članica, financijski kolaps i stečajevi, zasada objavljeni samo u Grčkoj, Irskoj i Portugalu, a prije svega nedemokratsko upravljanje EU-om, mobiliziraju svakim danom sve više protivnika skupe Unije. Danas bi 48 posto Britanaca glasalo za napuštanje EU-a, a u Norveškoj, koja nije članica EU-a, samo 22,5% podržava Uniju. Samo hrvatska politička vrhuška i dalje gura glavu u pijesak i nastavljaju s udvorničkim odnosom te predstavlja EU »obećanom zemljom« u kojoj će sve hrvatske krize i nevolje biti riješene. Našim ulaskom u EU očekuju i konsolidiranje hrvatskoga gospodarskog i financijskog tržišta, pa u vezi s tim ističem kako je Hrvatska do sada dobila iz EU fondova i pomoći 1,3 milijarde eura, a Srbija koja nije ni kandidatkinja niti pregovara s EU-om, a ni ne izručuje dokazane ratne zločince himbenom Haagu — njima je dodijeljeno gotovo 3 puta više, točno 3,5 milijarde eura.

Nedavno je u Davosu njemačka kancelarka Angela Merkel, s nešto manje emocija ali ne i manje odlučnosti, naglasila: »Ne postoji kriza eura, nego dužnička kriza. Euro je naša valuta, on je više od valute jer predstavlja današnju Europu. Propadne li euro, propada i Europa.« I još je nešto procurilo iz ureda gospođe Merkel: kancelarka naime priprema planove za stvaranje gospodarske vlade unutar eurozone s čvrstom nakanom da tako stabilizira financijsko tržište. Taj tzv. ugovor o konkurentnosti sadržavao bi konkretne obveze jačanja konkurentne sposobnosti, koja bi bila ambicioznija i obvezatnija nego što je već dogovoreno u krugu 27 zemalja članica EU-a. Dakle, unija unutar unije.

EU časovito više sliči nekom novom OESS-u (Organizacija za europsku sigurnost i suradnju), nego što bi predstavljala homogenu i kompaktnu zajednicu. Ona je danas još samo san i iluzija onima čija je individualna sloboda ugrožena, a životni standard ispod svake uljudbene razine, odnosno, Hrvatima svrstanim pod geslom: EU nema alternative! Tako se, evo, iznenada i na raskrižju razočarenja susreću EU-optimisti i EU-skeptici. Dok prvi zapomažu što EU ne nastupa jedinstveno nego nacionalno-individualistički, odnosno, njima je u EU-u uvi-

jek premalo europejstva, dotle oni drugi upozoravaju na ugroženu nacionalnu samostojnost te sve veću i nezajazljivu birokraciju.

Mi i hrvatskim eurofobima i euroskepticima moramo reći istinu, a ona glasi: Hrvatska je podnošenjem zahtjeva za članstvo u EU-u dobrovoljno pristala da se njezina suverenost ograniči i da dio nacionalnog suvereniteta prenese na europske instancije, koje to obavljaju zajednički, što znači da će i Hrvatska sudjelovati u obavljanju suverenosti Njemačke, Francuske, Španjolske i drugih zemalja članica suverenosti, ali razmjerno broju svojih glasova, a to je nažalost neznatno. Poslije tzv. Amsterdamskog ugovora jača i princip prava većine, izraženog posebice u pravu odlučivanja parlamenta. I pored te primjetne demokratizacije EU-a, postavlja se pitanje o demokratsko-političkim posljedicama globalizacije, i to kako za njene članice tako i za ostale zemlje kandidatkinje, poput naše Hrvatske, uvijek isto pitanje. Sve će one morati tražiti puteve kako na budućem globaliziranom svjetskom tržištu regulirati odgovornost svojih nacionalnih vlada, odnosno EU-a, posebice kada je u pitanju sustav odlučivanja pri određivanju mjesta njegove proizvodnje i kontrole.

No za to kako birokrati u Bruxellesu tumače tu demokratizaciju, navodim primjer. Kada je prije mjesec dana na izborima u Finskoj pobijedila stranka Pravi Finci, i to kao deklarirani euro-protivnici, odmah se javio jedan EU-povjerenik ističući kako će oni »finski problem elegantno riješiti«, pa naglasio: »Budući da se uvažava jednoglasnost časovito nazočnih ministara, oni će prigodom glasovanja jednostavno zamoliti finskoga kolegu da pođe na toalet«. *O tempora, o mores!* Predmnijevam si: i nije toliko tragičnost demokracije u načinu spomenutog glasovanja i donošenja odluka u EU-u, nego u uvjerenosti toga EU-birokrata da će taj (danas finski a sutra hrvatski) povjerenik tako i postupiti.

U svojem zahtjevu-preporuci upućenoj nositeljima vlasti u Hrvata, prije točno sedam godina, tražio sam da u pregovorima s EU-om ostanu partneri a ne podložnici, odnosno, da je sekundarno pitanje treba li ući u EU i kada, a primarno državnički kako i kojim putem. Još tada sam izrazio nadu da će se moj savjet i kritika bolje razumjeti, a i uvažiti, ako naučimo lučiti da EU ovdje ne znači svrhu, nego način.

Na Europskom summitu svibnja 2004. godine upitao me njemački novinar: Što očekuje mala Hrvatska s vjerojatnih osam glasova u Vijeću ministara kad uđe u EU? Odgovorio sam kako sve ovisi o tome kako će Hrvatska voditi buduće pregovore, a potom slikovito dodao da Hrvatska ima sve šanse biti za Europu isto što i sol za kruh.

Nije najvažnije hoće li Hrvatska pristupiti EU-u i kada, najvažnije je pitanje, koje bi trebalo zaokupljati i cjelokupno hrvatsko pučanstvo, kolika je cijena toga članstva. Europska politička elita, a da hrvatsku i ne spominjem, očito stra-

huje izreći istinu, koja je nama ekonomistima već dugo znana: eurozona ne može funkcionirati, a kamoli preživjeti, bez jake političke unije. Ali i ovo: nije posrijedi dužnička, nego politička kriza. Stoga držim da će EU u dogledno vrijeme morati učiniti nepredviđen korak naprijed u pravcu političkog jačanja Unije ili nezamisliv korak natrag.

Domovina i izvandomovinstvo

Emigrant je uvijek onaj koji se skrasi u tuđoj zemlji, odnosno njemu stranom kulturnom i govornom području. Puno je životnih odrednica i silnica koje kao mora pritišću (e)migranta i usmjeravaju ga hoće li ostati strancem ili se prilagoditi, hoće li se integrirati ili se dati okupirati, hoće li se ograničiti ili se prepustiti asimilaciji. U sve novovjeke hrvatske (e)migracije, od onih ispred turske najezde pa preko one za vladavine Khuena Hédervarya i mađarona, te dvije najbrojnije i najtragičnije — dakle, poslije Karađorđevićeve i Titove Jugoslavije — sve su naše emigracije prouzročene strategijom i pohlepnošću stranaca spram naše domovine. Čak i masovno slanje naših ljudi na tzv. privremeni rad u inozemstvo u drugoj polovici 20. stoljeća dio je jednog političkog ustrojstva i plana s glavnim ciljem raseliti i rastočiti hrvatsko biće. Ergo, velik dio hrvatskog izvandomovinstva ima političku pozadinu, ali pojam izvandomovinstva obuhvaća puno kompleksnije pojave i istodobno se odnosi i na kulturne, vjerske, gospodarske i znanstvene ustanove Hrvata u inozemstvu, tj. ukupni kulturni i nacionalni identitet Hrvata izvan domovine odnosno u svijetu; i što je daleko važnije, to je kompaktnost, jedinstvenost i isključivost jedne i jedine domovine i postojbine svih nas Hrvata.

Respektirali smo i cijenili tuđinu koja nas je udomila. Othrvali se njenom jakom utjecaju. Protežirali smo, ispovijedali i našu djecu odgajali u duhu, vjeri, kulturi i jeziku našem hrvatskome. Učili ih domoljublju i razvijali im osjećaj da dijele sudbinu svoga naroda.

Dana 7. travnja 1990. u Münchenu nam se obratila hrvatska heroina Savka Dabčević-Kučar riječima: »Drage Hrvatice i Hrvati, vi ste najvitalniji dio hrvatskoga naroda, oni koji su bili dovoljno hrabri da se upute na vjetrometine svjetske konkurencije... Stekli ste izvanredno dobre radne navike... smisao za poduzetništvo... i naučili da se samo radom i sposobnošću stječe blagostanje... Vi ste jedna od najtežih optužbi postojećeg sustava i režima...«

Većina nas još smo živi svjedoci kolike su materijalne, odnosno moralne, kulturne, pa i političke potpore iznjedrili hrvatski iseljenici svojoj matici domovini kad joj je to bilo najpotrebnije. U ime Hrvatske i hrvatskog zajedništva pružili smo ruku pomirnicu čak i onima koji prorijediše naše redove, a koji danas

iz rashvaćenih državnčkih funkcija i institucija, tako inatljivo i tako neodgovorno mešetare hrvatskim probicima.

Zato mi svoju brižnost za domovinu i svoje domoljublje ne moramo više nikome dokazivati, ali ih možemo i moramo razložno rabiti, posebice kad kritiziramo odgovorne u Zagrebu i Hrvatskoj.

I Hrvatski sabor i Predsjednik Republike Hrvatske i Vlada morali bi djelovati kao integrativan čimbenik što podrazumijeva spajanje onih povijesno-političkih analiza i interpretacija koje se temelje na istini, pravdi, humanizmu i domoljublju — silnica i poveznica koje bi trebale spajati sve Hrvate, ma gdje bili. I kako izgledaju te hrvatske silnice i poveznice od kraja 90-ih, otkada su na prostorima hrvatske domovine utemeljene dvije države. Bosna i Hercegovina je država i hrvatskog naroda, no to je država-protektorat međunarodne zajednice koja, a u interesu svojih fokusiranja, reducira hrvatstvo na ostatak ostataka. A što je s našom maticom zemljom, s Republikom Hrvatskom? Prošla su ratna i poratna razdoblja kad su Hrvati svih boja i ideologija nastupali jedinstveno, kad je domoljublje bilo okosnica i poveznica. U posljednjem desetljeću hrvatski političari i institucije nam ne iznjedriše nijednu nacionalnu viziju, nijedan plan ili realističan prijedlog, nijednu strategiju koja bi moralno i materijalno obnovila Hrvatsku te osnažila hrvatski nacionalni identitet u kojem bi se prepoznao najveći broj Hrvata.

Prošlo je dvadeset godina od utemeljenja hrvatske države, a zemlja nam izgleda kao napušteno radilište. Država nam se i politički i ekonomski i financijski i socijalno našla korak pred kolapsom i ponorom, uz veliku opasnost da je se gurne korak naprijed. Državni nadnevcu sve se više rabe za ukazivanje na naše razdvojenosti, a ne za jačanje našeg zajedništva. Jaz između hrvatske vladajuće vrhuške i hrvatskog izvandomovinstva dosegnuo je najdublju razinu. Hrvatska vrhuška obiluje skandalima i ne puni samo hrvatske zatvore. Sve je to loš znak i djeluje negativno i otežavajuće na razvoj osjećaja hrvatske pripadnosti. Podrediše gotovo sve vitalne nacionalne interese posljednjih jedanaest godina nesigurnom članstvu u jednoj još nesigurnijoj Europskoj uniji, uniji koja je gotovo uvijek i u najodlučnijim trenucima stvaranja i bivstvovanja hrvatskoga državnog suvereniteta pokazivala maćehinski odnos prema nama Hrvatima. Jesu li sluganska tradicija i naslijeđe podaničkog mentaliteta uzročnici novoga hrvatskog srljanja u maglu? Time bi se trebali pozabaviti sociolozi, ali da bi to moglo rezultirati novim nacionalnim traumama i patnjama — vrlo je vjerojatno.

Andrew Brons, član Europskog parlamenta, rekao je prije nekoliko tjedana u Dubrovniku: »Hrvatska doslovno na koljenima moli za ulazak u EU!« I opet primjer iz tužne hrvatske zbilje. Danas se u Hrvatskoj progone pojedinci i grupe koji na uljudben način zahtijevaju da se s javnih mjesta i državnih institucija

odstrani jedna zastava koju samo hrvatski političari prihvaćaju kao službenu zastavu EU-a. Kada su prije šest godina Francuzi i Nizozemci referendumom odbacili ugovor o Ustavu Europe — odbacili su i sve državne simbole koje su EU-birokrati htjeli uvesti na mala vrata. Kratko poslije toga Nizozemska i Velika Britanija javno su obznanile: reformu EU-a ćemo spasiti samo ako se iz Ugovora odstrane svi simboli koji EU-u daju obilježje države, a to je prije svega zastava. A mi Hrvati, da bismo bili veći pape od pape, izvjesismo taj komad krpe eto i na 66. komemoraciji hrvatskim žrtvama u Bleiburgu prije dva tjedna.

Učestale raspre općeg hrvatskog mnijenja na temu sraza između hrvatskog izvandomovinstva i domovine nedorečene su i upitne empirijsko-dijakronijski i znanstveno. Razloga tomu je više, a ovdje ističem dva: prvo, pogrešno poimanje hrvatske domovine i, drugo, pogrešan, zapravo nikada točno definiran pojam hrvatskog izvandomovinstva ili iseljništva.

Kad je o prvome riječ, ističem da se kod poimanja domovine vrlo često, laički i neodgovorno, stavlja znak jednakosti između domovine Hrvata i današnje Republike Hrvatske, odnosno što je još fatalnije, trenutačno vladajućih struktura i domovine hrvatskoga naroda. I povijesno-zemljopisni parametri i hrvatska državna himna nedvojbeno identificiraju danas dvije suverene države na prostorima domovine hrvatskoga naroda. Govorim naravno o Bosni i Hercegovini i o Republici Hrvatskoj. Ako to prihvatimo kao jednu od premisa, onda će nam u pogledu druge točke biti barem malo lakše odrediti pojam hrvatskoga izvandomovinstva.

Hrvatsko izvandomovinstvo je moj časoviti *terminus technicus*, no ne znači da kad se rabe sintagme kao što su hrvatska dijaspora, hrvatska emigracija i/ili hrvatsko iseljništvo ne mislimo na isto. Smatram prioritetnom zadaćom upravo ovoga znanstvenog skupa dogovoriti zajednički naziv odnosno izraz za iseljene Hrvate i taj prijedlog podastrijeti Hrvatskom saboru.

I o broju Hrvata izvan hrvatske domovine, tj. izvan granica današnjih država Hrvatske i države BiH, rabe se proizvoljne i nikakvim znanstvenim postupkom potkrijepljene brojke od dva i pol do pet milijuna Hrvata. Osobno sam se 1990. godine smrtno zamjerio jednom uvaženom i renomiranim profesorom i kasnije ministru u hrvatskoj vladi kad sam mu poslije predizbornog govora u Münchenu spočitnuo: »Vaša tvrdnja kako je nas Hrvata samo u iseljništvu 12 milijuna i da imamo 150 milijarda dolara slobodnog kapitala ne odgovara istini. Možda tako i nehotice umanjujete vjerodostojnost naših općenarodnih vrednota i probitaka...«

S tim u svezi evo i moga drugog prijedloga: iznaći mogućnost da se što prije sačini popis iseljenih Hrvata i to ne samo pripadnika države Hrvatske, nego

uopće pripadnika hrvatskoga naroda u inozemstvu. Sve druge značajke mogu se, ali ne moraju ugraditi u obrazac takvoga popisa.

Još davne 1983. godine istaknula je hrvatska emigrantska legenda prof. Vinco Nikolić: »... u današnjem radu moramo polaziti od znanstveno-povijesnih činjenica. Mi ih ne možemo niti smijemo krivotvoriti. Mi možemo priznati svoje zablude... Ali to se ne može izmijeniti u prošlosti. Da, može se ispraviti u budućnosti. To je put naše borbe i naše politike. Naravno, težište je njezino u domovini, jer što smo u emigraciji negoli jedna grana, koja se htjeli ili nehtjeli priznati, bez domovinskih sokova suši...«

Naša generacija je u ovom kratkom ovozemaljskom životu doživjela i proživjela sve dijakronijske etape uzročno-posljedičnog nastanka i hrvatskog izvandomovinstva i utemeljenja obje hrvatske države, pa se ne mora biti ni povijesno ni znanstveno osobito naobražen da bi se utvrdilo što je povijesno istinito i ljudski pravično. A istina je da je hrvatsko izvandomovinstvo, posebice ono poslije Drugoga svjetskog rata, regrutirano od dijela hrvatskoga naroda kojemu je bilo sustavno onemogućivano ostvariti egzistencijalne probitke na prostorima svoje hrvatske domovine.

Isto to hrvatsko iseljeništvo nikada nije zatajilo svoju nacionalnu pripadnost, ili još konkretnije: svoju hrvatsku kulturu, jezik i vjersku pripadnost. I naravno, uvijek je budno i emocionalno bdjelo nad sudbinom svoga naroda.

Mi smo shvatili i prihvatili svetom zadaćom podrediti svoje iseljeničke probitke onim domovinskim, pa kad su uvjeti sazreli za to, pridonijeli smo svoj nemali obol na oltar utemeljenja obiju hrvatskih država. No, bogato iskustvo iz našeg trnovitog života u tuđini i naša ljubav i dobre nakane daju nam i moralno i zakonsko pravo da budemo korektor hrvatskoj vladajućoj eliti, koja naočigled svih nas ignorira sve naše ideje, prijedloge i savjete i sve dekadentnije pada pod utjecaj sila koje rastaču hrvatski identitet i razjedinjuju hrvatski narod. Mi moramo biti i jesmo vrlo zabrinuti zbog razvoja stanja u naciji i državi. Hrvatska se uistinu nalazi u gospodarskoj, socijalnoj i političkoj krizi. Dakle nije u pitanju sraz između naše domovine i hrvatskog izvandomovinstva, kako se to u općinstvu čuje i piše, nego to što hrvatsko iseljeništvo odbacuje sve one državničke strukture, stranke i pojedince koji nemaju jasnog programa i predodžbe za rješavanje ključnih nacionalnih problema. Nisu to samo trenutačne političke strukture, nego i jalovost hrvatske oporbe, odnosno ušutkanost znatnoga dijela hrvatske intelektualne i akademske zajednice. Ergo, problem i opasnost po Hrvatsku nisu deklarirani protivnici njezine državnosti i suvereniteta, nego kukavičluk i malodušnost hrvatskih kvazi-prijatelja i kvazi-domoljuba.

Sve države svijeta njeguju i usavršavaju odnose sa svojim iseljeništvom. Predstavnici hrvatskih vladajućih struktura ne samo što te odnose ignoriraju, ne-

go, kad razglabaju o neizbježnom demografskom slomu Hrvatske, predlažu pozvati ljude iz Ukrajine koji bi se navodno najbolje pohrvatili, a nikako da se prisjete višemilijunskog hrvatskog iseljeničtva. Pa ako im Bog to i oprost — Hrvatska i povijest ne smiju.

Mi možemo s ovoga mjesta još otvorenije, direktnije i glasnije osuditi te i slične čine hrvatskih vlasti, možemo ih i sudski procesuirati, kako to već čini jedan naš istaknuti povratnik, možemo im pripisati mentalnu ograničenost i nacionalnu netrpeljivost, ali sve je to nedovoljno da ih se urazumi i udobrovolji. Zato, danas kad hrvatskom narodu prijete nestanak iz drevne postojbine BiH, a isto se može još brže dogoditi i sa nama u izvandomovinstvu — naša je sveta obveza i zadaća da se sami međusobno umrežimo i organiziramo te izborimo za svoje životne prilike najsvrsishodnije demokratsko pravo na dopisno glasanje i tako se nametnemo kao hrvatska domoljubna opcija kojom više nitko u budućnosti neće moći manipulirati.

Kad sam početkom ovoga mjeseca (svibanj 2011.) pročitao u novinama kako će »... hrvatska Vlada donijeti poseban zakon kojim će regulirati odnose hrvatske države s Hrvatima izvan Hrvatske«, logično sam zaključio: predstoje nam izbori u Hrvatskoj!